

Проектот е финансиран од „Фондација
Отворено општество – Македонија“

Опсерваторија на медиумските реформи

Прв периодичен извештај од набљудувањето на исполнувањето на реформските приоритети од областа на медиумите

Период на известување: 1.7.2017 – 01.11.2017

Овој извештај претставува резултат на процесот на набљудување на спроведување на реформските приоритети (ИРП) од областа на медиумите во рамките на проектот „Опсерваторијата на медиумските реформи“, кој го спроведуваат „Метаморфозис“, „Агора“ и ПИНА. Проектот е поддржан од „Фондација Отворено општество во Македонија“ (ФООМ).

Сите материјали кои се производ на овој проект и на спроведеното набљудување се достапни на посебната интернет-страница дизајнирана за потребите на проектот. Веб-адресата е:

mediaobservatorium.mk

ноември 2017 г.

Објавените информации и ставови не ги претставуваат официјалните ставови на Фондацијата Отворено општество – Македонија.

Проектот „Опсерваторија на медиумските реформи“ го спроведува Фондацијата за интернет и општество „Метаморфозис“ во партнерство со ЗГ „Агора“ - Центар за промовирање на граѓански вредности и ПИНА – Платформа за истражувачко новинарство и анализи.

Содржина

Извршно резиме.....	3
Вовед.....	4
Цели и методологија на набљудувањето	6
Намена и методи на извештајот	6
Истражување	7
Извештаите на Групата на искусни независни експерти предводена од Р. Прибе.....	8
Клучни наоди од набљудувањето	9
1. Јавен радиодифузен сервис	9
2. Владино рекламирање	11
3. Пристап до информации	12
4. Клевета.....	14
Користена литература.....	15

Кратенки

РМ – Република Македонија;

ЕУ – Европска Унија;

ЕК – Европска комисија;

ИРП – Итни реформски приоритети; реформски приоритети;

ААВМУ – Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги;

Клучни зборови

Медиа-набљудувач, медиа-набљудување, (итни) реформски приоритети, Прибе, медиуми, јавен радиодифузен сервис, владино рекламирање, пристап до информации, клевета.

Напомена

Текстот е изработен во рамки на проектот „Опсерваторија на медиумските реформи“, што го спроведуваат Фондацијата за интернет и општество „Метаморфозис“, „Агора“ Центар за промовирање на граѓански вредности и Платформата за истражувачко новинарство и анализи (ПИНА), со финансиска поддршка на „Фондацијата Отворено општество – Македонија“.

Содржината на текстот е единствена одговорност на авторите и на ниту еден начин не може да се смета дека ги одразува гледиштата на „Фондацијата Отворено општество – Македонија“.

Извршно резиме

Овој периодичен извештај ги презентира резултатите од набљудувањето на исполнетоста на Итните реформски приоритети (ИРП) кои се однесуваат на слободата на изразување, во периодот до јули до октомври 2017 година, во рамки на проектот „Опсерваторија на медиумските реформи“, што го спроведуваат Фондацијата за интернет и општество „Метаморфозис“, „Агора“ Центар за промовирање на граѓански вредности и Платформата за истражувачко новинарство и анализи (ПИНА), со финансиска поддршка на „Фондацијата Отворено општество – Македонија“.

Набљудувањето, чиј предмет беа четирите столба на ИРП, ги утврди следните клучни наоди:

- **Јавен радиодифузен сервис** - започнатите легислативни промени со кои се утврдува финансиската стабилност на јавниот радиодифузер се само дел од потребните реформи во насока на професионализација, техничко-технолошки, програмски и кадровски развој на МРТ. При тоа, се проценува дека досега усвоената мерка ќе доведе до драстично ограничување на неговиот буџет. Започнато, но неисполнето
- **Владино рекламирање** – Владата објави дека ги укинува своите реклами на медиумите и дека понатамошната комуникација со јавноста ќе ја прави преку јавниот сервис и социјалните медиуми. Не беа дадени детални објаснувања за неколку специфики во поглед на оваа проблематика на пр. дали ќе се плаќаат реклами на МРТ, продукција на рекламни спотови и платени кампањи на социјалните мрежи. Делумно исполнето
- **Пристап до информации** – Владата започна процес на „адресирање на главните пречки со кои се соочуваат новинарите при добивањето јавни информации“ преку јавна достапност до низа претходно класифицирани документи од државните институции. Владата обезбеди бесплатен пристап за новинари до податоци од две институции иматели на бази на податоци од јавен интерес. Новинарската заедница бара измена и дополнување на Законот за пристап до информации од јавен карактер со цел скратување рокови на одговор. Делумно исполнето
- **Клевета и навреда** – не е извршено ревидирање на законодавството, односно Законот за граѓанска одговорност за клевета и навреда и процедуралните правила со цел да се усогласат со практиката на Европскиот суд за човекови права, според УПР и препораките на Прибе. Владата нема објавено мерки за поддршка на механизмите на саморегулација. Целосно неисполнето

Опсерваторијата на медиумските реформи ќе продолжи со следењето на исполнувањето на Итните реформски приоритети и во наредниот период, презентирајќи ги резултатите во форма на периодични извештаи, вести и истражувачки стории, со цел што поголемо вклучување на граѓаните на Република Македонија во демократските процеси.

Вовед

Република Македонија во последните неколку години се соочуваше со сериозна политичка криза, која постепено се продлабочуваше и претставуваше голем предизвик во поглед на остварување на економскиот, социјалниот и на политичкиот развој на земјата, како и од аспект на исполнувањето на стратешките приоритети и на следењето на прогресивната евроинтегративна агенда на земјата.

Политичката криза го достигна својот врв во текот на 2015 година, кога беше проследена со неколку клучни моменти, како објавување на прислушувани разговори на високи функционери на власта и лидери на политичките партии, поднесување кривични пријави за незаконско објавување на овие материјали, како и спроведување на голем број протести во знак на револт поради објавените снимки и содржините во нив. Природата и размерите на оваа политичка криза, за нејзиното решавање бараа сериозно вложување на напори и на експертиза и од страна на меѓународниот фактор, кој ги водеше преговорите за помирување и за решавање на кризната ситуација заедно со раководството на најголемите политички партии во земјата.

Политичките партии со посредништво на меѓународната заедница, предводена од ЕУ и од САД, постигнаа компромисен договор во јуни 2015 година – Договорот од Пржино¹, со кој политичките партии потписнички се договорија за крајно решавање на кризата, како и за преземање на системски решенија и реформи за исполнување на препораките дадени од Европската комисија, во рамки на овој договор, но и претходните процеси за исполнување на условите на земјата за отворање преговори за членство во Европската Унија и во НАТО.

Непосредно со потпишувањето на Договорот од Пржино, Европската комисија за Република Македонија подготви и посебен документ со реформски приоритети (Urgent Reform Priorities – Итни реформски приоритети; ИРП) за Македонија², кои земјата треба да ги исполни во областите на владеење на правото, деполитизација на јавната администрација, слободата на изразување и изборните реформи.

Итните реформски приоритети (ИРП) се документ кој се надоврзува на Извештајот на експертскиот тим предводен од Рајнхард Прибе³. Истиот е поделен на пет поглавја: Владеење на правото и правосудство; Деполитизација на јавната администрација; Изборни реформи; Спроведување на препораките на Анкетната комисија за настаните од 24 декември; и Медиуми: слобода на изразувањето.

Во согласност со преговорите за постигнување на Договорот од Пржино, но експлицитно и со реформските приоритети, реформите во областа на медиумите и слободата на изразување се од суштинско значење за развој на транспарентна, демократска и слободна власт во земјата. Конкретно, реформите во областа „Медиуми: слобода на изразување“ имаат

¹ Przino Agreement – Agreement in Skopje to overcome political crisis, 2 June 2015, Skopje https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/news_corner/news/news-files/20150619_agreement.pdf

² Итни реформски приоритети – превод на македонски јазик: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/urgent_reform_priorities_mk.pdf. Во оригинал на англиски: Urgent Reform Priorities for Macedonia, Европска комисија, ГД Добрососедска политика и преговори за проширување, јуни 2015 https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/urgent_reform_priorities_en.pdf

³ Recommendations of the Senior Experts' Group on systemic Rule of Law issues relating to the communications interception revealed in Spring 2015, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/news_corner/news/news-files/20150619_recommendations_of_the_senior_experts_group.pdf

цел да се постигне напредок и да се решат проблемите во четири сфери: јавен радиодифузен сервис, владино рекламирање, пристап до информации и клевета.

Важноста на реформите во медиумите и слободата на изразување ја препознава и актуелната власт, која предвидува мерки и активности од оваа сфера во нејзината програма за работа на Владата 2017-2020⁴, како и во рамки на планот „3-6-9“⁵. Во согласност со овие документи, Владата се заложува во делот на медиумите да гради партнерство со асоцијациите и со граѓанскиот сектор, за да го ослободи медиумскиот простор од какви било институционални или персонални влијанија, вклучително и од финансиска зависност. Следствено, Владата го прекина комерцијалното рекламирање во медиумите, ќе го зајакне и целосно ќе го професионализира јавниот радиодифузен сервис и ќе ги отвори сите информации за јавноста кои се од јавен карактер и од јавен интерес.

⁴ Програма за работа на Владата на РМ, http://vlada.mk/sites/default/files/programa/2017-2020/Programa_Vlada_RM_Juni_Dekemvri_2017.pdf

⁵ Влада на РМ, план „3-6-9“, <http://vlada.mk/plan-3-6-9>

Цели и методологија на набљудувањето

Намена и методи на извештајот

Овој извештај е наменет, пред сè, за информирање на општата јавност или граѓаните за процесот на исполнување на ИРП од областа на медиумите, на разбирлив начин прилагоден за пошироката јавност и за неекспертската публика. Дополнително, извештајот ќе ги информира и другите заинтересирани страни, како што се медиумите, институциите и граѓанскиот сектор.

Извештајот има цел да обезбеди соодветни информации за прогресот на спроведување на предвидените реформи во областа на медиумите.

Овој извештај е подготвен во согласност со посебно развиена методологија за набљудување, која што опфаќа низа активности и мерки за прибирање податоци и за следење на процесите на реформи. Методологијата се заснова на спроведување низа истражувачки активности, почнувајќи од анализа на актуелната правна рамка и состојби во областа медиуми и слободно изразување, понатаму спроведување на дневно и периодично набљудување и на истражувачки анализи, организација на фокус-групи со клучни информирани лица и сл.

Деск-истражувањето ќе биде фокусирано на прибирање податоци и на анализа на сите релевантни документи што се однесуваат на исполнување на ИРП во областа на медиумите, како што се годишните извештаи на ЕУ за Македонија, извештаите на Прибе, како и документите и извештаите на националните институции или организации што се однесуваат на реформските приоритети во медиумите. Овие податоци ќе бидат обезбедени преку различни канали на информации, вклучително и од мрежите на соработници во граѓанскиот и во медиумскиот сектор, како и од самите институции преку Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер,

За подобро и тековно следење на состојбите со исполнување на медиумските реформи, во рамките на проектот ќе се спроведат активности на **периодично и на дневно набљудување** на релевантни веб-страници за содржини поврзани со медиумските реформи.

Во текот на проектот ќе бидат спроведени две **фокус-групи** за да се добијат информации од клучни информирани лица и експерти од области поврзани со исполнувањето на ИРП од граѓанскиот, академскиот, приватниот и од владиниот сектор. Сознанијата од првата фокус-група, одржана на 9 октомври 2017 г. се вградени во резултатите од набљудувањето и ќе послужат како насоки за понатамошните активности за набљудување и за новинарски истражувања.

Понатаму, за презентација на наодите од набљудувањето, како и да се поттикне поширок дијалог меѓу креаторите на политики и другите чинители или јавноста, ќе се спроведат **две јавни дебати**, кои имаат цел да го вклучат граѓанското општество во овие процеси.

Резултатите од набљудувањето ќе бидат објавувани во форма на **квартални анализи и завршна анализа**. На ниво на проектот, овие информации ќе бидат дополнувани со **истражувачки написи**, преку кои на граѓаните ќе им се предочат дополнителни сознанија за контекстот, претходните состојби што довеле до тековните ситуации, како и обврските кои се преземени од институциите во РМ за да се исполнат реформските приоритети.

Набљудувањето се спроведува од страна на мултидисциплинарен тим на проектот, составен од членови на трите партнерски организации со комплементарна експертиза (новинари, медиумски експерти и правници).

Истражувачките активности ќе утврдат четири нивоа на исполнетост на обврските кои произлегуваат од ИПР во областа „Медиуми: слобода на изразување“. Тие четири нивоа се

1. Целосно неисполнето – ништо конкретно не е започнато.
2. Започнато, но неисполнето – со започнати активности за промена на легислатива.
3. Делумно исполнето – спроведени се законски промени, без започната имплементација.
4. Целосно исполнето – реформите се спроведени во целост.

При визуелниот приказ, за полесна комуникација со широката јавност, ќе се користат кодови на бои за секое од овие утврдени нивоа на исполнетост (црвена, портокалова, жолта и зелена).

1. Целосно неисполнето – ништо конкретно не е започнато.	
2. Започнато, но неисполнето – започнати активности за промена на легислатива.	
3. Делумно исполнето – спроведени се законски промени, без започната имплементација.	
4. Целосно исполнето – реформите се спроведени во целост.	

Слика 1: Нивоа на исполнетост и кодови на бои.

Активностите за набљудување на состојбите ги спроведува мултидисциплинарниот тим на проектот, составен од членови на трите партнерски организации со комплементарна експертиза (новинари, медиумски експерти и правници).

Истражување

Реформските приоритети од областа „Медиуми: слобода на изразување“ предвидуваат преземање на една низа конкретни мерки и активности кои релевантните институции во земјата треба да ги преземат заради постигнување на напредок кон демократизација и добро владеење. Овие мерки и активности се поделени во четири столбови на спроведување на предвидените реформи од областа на медиумите: Јавен радиодифузен сервис, владино рекламирање, пристап до информации и Клевета. Во рамките на секој од столбовите се предвидуваат дополнителни дејства кои придонесуваат за исполнување на целта на главниот столб. Реформите што треба да се исполнат се:

Јавен радиодифузен сервис: Да се обезбедат видливи докази за реформи во јавниот радиодифузен сервис во поглед на политиката на работење, организацијата, едукацијата и уредништвото и недостигот од политичка независност, недостигот од балансирано известување, како и обезбедувањето информативна, висококвалитетна содржина.

Владино рекламирање: Да се воспостават строги правила за владино рекламирање засновани на транспарентни, објективни и недискриминаторски критериуми; да се обезбеди целосна транспарентност на владиното рекламирање и да се развие механизам за неплатени објави на јавниот сервис кои се навистина од јавен интерес.

Пристап до информации: Да се адресираат главните пречки со кои се соочуваат новинарите при добивањето јавни информации.

Клевета: Намалување на бројот случаи на клевета преку ревидирање на законодавството, ревидирање на процедуралните правила, поддршка и промоција на поголемо користење на саморегулацијата како алтернатива за судско постапување и гарантирање и спроведување, на политичко ниво, на практикувањето соодветно самоограничување од политичарите и од јавните функционери за да не се поведува постапка за клевета, во согласност со принципите на ЕСЧП.

Извештаите на Групата на искусни независни експерти предводена од Р. Прибе

Следењето на имплементацијата на реформските приоритети редовно се извршува од страна на Европската комисија, односно групата на независни високи експерти што таа ја формираше за анализа на ситуацијата и за обезбедување препораки за системските прашања во однос на владеењето на правото, а кои се поврзани со следењето на комуникациите откриено во пролетта 2015 година.

Првиот извештај на групата експерти, кој беше објавен во јуни 2015 година, ги констатираше клучните недостатоци и проблеми од медиумската сфера во земјата и даде препораки за нивно решавање веднаш по извршување на реформите во власта и во институциите. Клучните проблеми што беа наведени се поврзани со политичкото и финансиско влијание врз јавниот радиодифузен сервис и врз другите медиуми, владиното рекламирање, пристапот до информации од јавен карактер и клеветата.

Во септември 2017 година, Групата на искусни независни експерти го подготви новиот извештај⁶, со кој се направи проценка на прогресот во адресирање на нивните претходни наоди и препораки дадени во првиот извештај во 2015 година. Со овој извештај, во голема мера беа констатирани претходните проблеми и предизвици во медиумската сфера и слободата на изразување и е забележан низок или ограничен степен на исполнување на предвидените реформи. Имајќи го предвид ова, остануваат да важат и понатаму дадените препораки во првиот извештај во 2015 година, а дополнително се дадени и нови препораки. Новите препораки од извештајот во 2017 г. се однесуваат на изградба на владина стратегија за исполнување на реформите во медиумите, базирана на соодветна анализа и на планирање на транспарентен и партиципативен начин со претставниците на сите релевантни чинители од јавниот и од приватниот сектор. Понатаму, препораките се однесуваат и на подобрување на капацитетите на самите медиуми и на зајакнување на нивната улога за отчетна држава, истражувачко новинарство и сл. Другите препораки се однесуваат на подобрување на функционирањето на „Македонска радио-телевизија“ (МРТ) во поглед на нејзината независност и ефективно управување и работа, како и транспарентност и отчетност кон сите чинители. Исто така, треба да се разјасни ситуацијата на финансирање на Агенцијата за аудио и аудио-визуелни услуги за да се обезбеди нејзината независност и независноста на нејзиниот Совет.

Имплементацијата на ИРП, исто така, е набљудувана и од други меѓународни институции и организации, како и од граѓанскиот сектор и од медиумите во Македонија. Нивните наоди и заклучоци се, генерално, во линија на констатираните состојби и идентификуваните проблеми и предизвици со извештаите на Прибе.

Од друга страна, Владата на Република Македонија и другите институции информираат за нивните активности за исполнување на реформските проприетети. Во досегашниот период од анализата на нивните информации и документи, се забележува дека дел од предвидените реформи се во тек на нивната реализација.

При подготвувањето на извештајот од набљудувањето, покрај двата извештаи од Рајнхард Прибе, беа користени новинарските производи од новинската агенција „[Мета](#)“, сториите од „[ПИНА](#)“, извештаите од изборното набљудување на [AABMY](#) и наодите искажани од одржаниот состанок на фокус-групата составена од медиумски професионалци за потребите на овој проект.

⁶ The former Yugoslav Republic of Macedonia: Assessment and recommendations of the Senior Experts' Group on systemic Rule of Law issues 2017, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/2017.09.14_seg_report_on_systemic_rol_issues_for_publication.pdf

Клучни наоди од набљудувањето

Започнато, но
неисполнето

1. Јавен радиодифузен сервис

Во рамки на првиот столб на ИРП во областа на медиумите, дадени се јасни препораки „да се обезбедат видливи докази за тековните реформи во јавниот радиодифузен сервис во поглед на политиката на работење, организацијата, едукацијата и уредништвото, што се насочени кон зафаќање со критиките што се редовно искажувани во минатото во врска со недостигот од политичка независност, недостигот од балансирано известување, како и обезбедувањето информативна, висококвалитетна содржина“.

Владејачкиот СДСМ во рамките на својата предизборна кампања објави дека ќе ја укине радиодифузната такса што ја плаќаа граѓаните, а која беше наменета за финансирање на јавниот радиодифузен сервис.

1.1. Планот за укинување на радиодифузната такса се оствари кога Владата ја достави на Собранието оваа предлог-мерка. Таа беше изгласана на пленарна собраниската седница одржана на 19 септември⁷, а по предлог на група пратеници. Со овој предлог, граѓаните треба да престанат да ја плаќаат радиодифузната такса од октомври 2017 година, а Владата од буџетот ќе оддвои средства за непречено работење на јавниот радиодифузен сервис. Оваа одлука предизвика различни реакции во јавноста. Според анкетите на граѓани направени од телевизиските станици, за нив оваа мерка значела олеснување на и така скромниот домашен буџет. Од друга страна, дел од професионалните здруженија сметаат дека буџетот што Владата го планира како компензација на МРТ за укинатата радиодифузна такса, нема да биде доволен за нејзино непречено функционирање. Анализите на буџетот на РМ, како и анализите на финансиското работење на МРТ, го говорат спротивното од тврдењето на предлагачот⁸ дека со ваквиот начин на финансирање, МРТ ќе има сигурни средства за непречена работа. Буџетската анализа⁹ за 2017 година покажува дека со вака поставените проекции, МРТ ќе има помал буџет, и тоа помеѓу 5 и 7 милиони евра. Од друга страна, на 3 ноември 2017 г., МРТ соопшти¹⁰ дека проблемот со долговите би бил решен доколку МРТ кон УЈП не би имала побарувања од 34 милиони евра.

Според постојниот Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, клучното регулаторно тело и поставеноста на јавниот радиодифузен сервис не се во согласност со препораките на Советот на Европа, според кои се предвидува нивна политичка независност и одржлив систем на независно финансирање.

⁷ Предлог на закон за изменување на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, по скратена постапка <http://www.sobranie.mk/materialdetails.nspx?materialId=d9c2f24d-4522-4e39-aab6-0c9bf85ebbd9>

⁸ Т. Тунтев. (19.09.2017.) Укинувањето на радиодифузната такса ќе обезбеди поефикасно финансирање на јавниот сервис. Веб-локација на СДСМ. <http://www.sdsm.org.mk/News.aspx?idNews=9641&lng=1>

⁹ Т. Блажевски. (20.09.2017.) Контраспин: МРТ ќе има помал буџет за 5 до 7 милиони евра! Вистиномер. <http://vistinomer.mk/kontraspin-mrt-ke-ima-pomal-budhet-za-5-do-7-milioni-evra/>

¹⁰ Мета.мк. (03.11.2017.) МРТ: Ние должиме многу, ама и УЈП ни должи 34 милиони евра. <http://meta.mk/mrt-nie-dolzime-mnogu-ama-i-ujp-ni-dolzhi-34-milioni-evra/>

Во согласност со горенаведените препораки од Извештајот на Прибе, односно двата извештаи и [планот „3-6-9“¹¹](#), Владата почна процес за измена и за дополнување на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги. Според [планот](#) на ресорното министерство, финалната форма на овој предлог-закон треба да е готова најдоцна од 30 ноември 2017 г.¹² Со него се очекува да се решат состојбите и проблемите што се нотирани од повеќето релевантни меѓународни институции, а кои се однесуваат на имплементацијата на законската регулатива, како и функционирањето на регулаторното тело и на јавниот радиодифузен сервис.

Следењето на финансиските извештаи на МРТ, како и [анализите¹³](#) за нејзиното финансиско работење наспроти начинот на финансирање, покажуваат дека состојба во МРТ е загрижувачка. И покрај реакциите¹⁴ за ваквите состојби во јавниот сервис, никој од засегнатите и одговорни страни не обзнани јавно план за надминување на состојбите.

1.2. За потребата од реформи во јавниот радиодифузен сервис јасно укажуваат и извештаите на ААВМУ од следењето¹⁵ на медиумското известување за време на локалните избори во 2017 година.

Индикативно е дека дури ААВМУ во два извештаи во наодите од набљудувањето констатира неизбалансираност кај јавниот радиодифузен сервис. Во својот [4. десетдневен извештај¹⁶](#) за Првиот програмски сервис, ААВМУ констатира: „...на моменти некритички правеше избор при пренесувањето ставови на најголемата опозициска партија (на пример четири пати на иста тема пренесуваше реакции на ВМРО-ДПМНЕ против Рашковски – генералниот секретар на Владата). На тој начин, МТВ1 не се придржуваше до определбата од своите правила за медимско покривање на локалните избори, според која во вестите до почетокот на изборната кампања ќе обезбеди избалансираност во известувањето за активностите на политичките партии од власта и од опозицијата што се претставени во Собранието на Република Македонија...“ Во својот [5. десетдневен извештај¹⁷](#), ААВМУ

¹¹ Влада на Република Македонија. (04.07.2017) План 3-6-9.

<http://vlada.mk/sites/default/files/programa/2017-2020/Plan%203-6-9%20MKD.pdf>

¹² Известување за почеток на процесот за подготовка на Предлог на закон за изменување и дополнување на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги. ЕНЕР.

https://ener.gov.mk/default.aspx?item=pub_regulation&subitem=view_ann_detail&itemid=KNDpcXvO3NdR8vnXlc7Xxw==

¹³ М. Атанасоска-Манасиева. (26.10.2017.) МРТ тоне во долгови, ЕБУ воведува санкции и забрани.

Опсерваторија на медиумските реформи. <http://mediaobservatorium.mk/mrt-tone-vo-dolgovi-ebu-voveduva-sanktsii-i-zabrani/>

¹⁴ Мета.мк. (31.10.2017.) ЗНМ: Владата итно да го намири долгот на МРТ за не бидеме отсечени од ЕБУ.

<http://meta.mk/znm-vladata-itno-da-go-namiri-dolgot-na-mrt-za-ne-bideme-otsecheni-od-ebu/>

¹⁵ АВМУ. Десетдневни извештаи од мониторингот на медиумското известување за локалните избори 2017 година.

<http://avmu.mk/%d0%b4%d0%b5%d1%81%d0%b5%d1%82%d0%b4%d0%bd%d0%b5%d0%b2%d0%bd%d0%b8-%d0%b8%d0%b7%d0%b2%d0%b5%d1%88%d1%82%d0%b0%d0%b8-%d0%be%d0%b4-%d0%bc%d0%be%d0%bd%d0%b8%d1%82%d0%be%d1%80%d0%b8%d0%bd%d0%b3%d0%be/>

¹⁶ АВМУ. Локални избори 2017: Извештај од мониторингот за медиумското известување за периодот од 6 до 15 септември 2017. <http://avmu.mk/wp-content/uploads/2017/09/Izvestaj-za-period-od-6-do-15-septemvri-2017.pdf>

¹⁷ АВМУ. Локални избори 2017: Извештај од мониторингот за медиумското известување за периодот од 16 до 24 септември 2017. <http://avmu.mk/wp-content/uploads/2017/09/Izvestaj-od-monitoring-za-lokalni-izbori-2017-za-period-od-16-do-24-septemvri.pdf>

констатира прекршување на одредбите од Изборниот законик, односно емитување изјави од носител на јавна функција во текот на изборниот молк за вториот изборен круг од локалните избори. Притоа, ААВМУ известува дека против „Македонско радио“ ќе поднесе прекршочна пријава.

2. Владино рекламирање

Делумно
исполнето

Во однос на владиното рекламирање, како една од областите на која треба да се фокусираат ИРП, препораките се „да се воспостават строги правила за владино рекламирање засновани на транспарентни, објективни и недискриминаторски критериуми; да се обезбеди целосна транспарентност на владиното рекламирање (не само во погледна трошењето на јавните финансии, туку и во погледна примателите и содржините); да се развие механизам за неплатени објави на јавниот сервис кои се навистина од јавен интерес“.

Владата објави дека ги укинува своите реклами на медиумите и дека понатамошната комуникација со јавноста ќе ја прави преку јавниот сервис и социјалните медиуми. На владината веб-страница во рамките на [извештајот](#)¹⁸ од одржаната владина седница објавен на 22 август 2017 г. се вели: „Владата денеска ја усвои мерката од планот „3-6-9“ која се однесува на стопирање со владините реклами на комерцијалните радиодифузери и печатени медиуми, билборди, интернет-портали (со исклучок на социјалните медиуми) и пренесување на комуникацијата со граѓаните преку јавниот радиодифузен сервис. Во согласност со оваа мерка, Владата на РМ донесе заклучок според кој се задолжуваат сите органи на државната управа, им се укажува на институциите кои немаат статус на органи на државната управа и им се препорачува на единиците на локалната самоуправа да престанат да емитуваат, односно рекламираат кампањи/спотови на платен простор во електронски комерцијални радиодифузери – телевизии и радија, дневни и неделни печатени медиуми“.

Сепак, од Владата не беа дадени детални објаснувања за неколку специфики во поглед на оваа проблематика и останаа непрецизирани неколку прашања кои се наметнуваат:

- 2.1. Дали Владата ќе плаќа реклами кога ќе комуницира со јавноста преку јавниот радиодифузен сервис МРТВ?
- 2.2. Дали Владата, кога информираше дека ќе комуницира со јавноста преку социјалните мрежи, планира да плаќа за продукција на рекламни спотови или објави, кои понатаму ќе се емитуваат како платени реклами на „Фејсбук“, „Твитер“ и на други социјални мрежи?
- 2.3. На кој начин Владата ќе го употреби своето одделение за односи со јавноста и вработените во него во функција на нејзина проактивна улога при комуникација со јавноста преку „Фејсбук“, „Твитер“ и други социјални медиуми?

¹⁸ Влада на РМ. (22.08.2017.) 24-та седница на Владата на РМ: Се стопираат владините реклами. <http://vlada.mk/node/13272>

Делумно
исполнето

3. Пристап до информации

Во делот за пристап до информации, во рамки на ИРП се бара „да се адресираат главните пречки со кои се соочуваат новинарите при добивањето јавни информации (на пр., неуспехот на релевантни тела да одговорат на многу барања за информации, неоправданото прекумерно користење на категоријата „доверливо“ за документи што не се од таква природа)“.

Првата мерка за подобрување на транспарентноста и на отчетноста на Владата беше одлуката со која се обезбедува отворен интернет-пристап до [владиите седници](#)¹⁹. За неа посебен интерес покажаа [медиумските работници](#)²⁰, кои со предходниот владин состав добиваа оскудни информации за работата на Владата. За подобрување на пристапот до информации од јавен карактер, [Владата донесе одлука](#)²¹ со која се обезбедува бесплатен пристап за новинари до две јавни бази на податоци: Централниот регистар и Катастарот на РМ. Во записникот од седницата²², оваа одлука се образложува со потребата на новинарите и на медиумските работници да им се овозможи слободен пристап до извори на информации од посебно значење за истражувачкото новинарство. Иако медиумските здруженија со одобрување [се изјаснија](#)²³ за оваа мерка на Владата, таа сепак остави недоречености, за чие толкување беа потребни дополнителни објаснувања од владината служба за односи со јавноста и од Централниот регистар и од Катастарот на РМ. Во отсуство на формална процедура на писмено, [владииниот портпарол и директорката на Централниот регистар појаснија](#)²⁴ дека новинарите при барање бесплатен пристап, ќе треба да ја назначат темата за која ќе пишуваат и да достават оверено писмо од редакцијата во која работат. Оваа мерка донесува делумно олеснување при пристапот до информации од јавен карактер бидејќи се однесува на две институции, иматели на информации од јавен карактер, а се однесува само на една категорија граѓани, односно на новинарите и на медиумските работници. Оттука се заклучува дека други заинтересирани страни, кои, исто така, спроведуваат активности од јавен интерес, како што се истражувачки тимови, академската заедница и НВО-секторот, екологисти и сл., се исклучени од овој пристап.

Во однос на процедуралноста, има неколку недоречености. Според појаснувањата, овој бесплатен пристап ги исклучува слободните новинари бидејќи тие немаат редакција од која би

¹⁹ Влада на РМ. Седници на Влада. <http://vlada.mk/vladini-sednici>

²⁰ Мета.мк. (17.08.2017.) Владата ги отвори седниците – дневниот ред и записниците достапни на интернет. <http://meta.mk/vladata-gi-otvori-sednitsite-dnevniot-red-i-zapisnitsite-dostapni-na-internet/>

²¹ Влада на РМ. (05.09.2017.) Соопштение. <http://vlada.mk/node/13343>

²² „Правото на медиумите и на новинарите слободно и непречено да известуваат и да истражуваат, Владата денеска го поддржа со уште една мерка со која им на медиумските работници им се овозможува право на бесплатно користење на услугите на Централниот регистар и на Агенцијата за катастар на недвижности. Со оваа своја мерка, Владата на Република Македонија им излезе во пресрет на барањата на новинарите и на новинарските здруженија и обезбеди слободен пристап до извори на информации од посебно значење за истражувачкото новинарство.“ – цитат од записник на владината седница објавен на 5.9.2017 г.

²³ Мета.мк. (06.09.2017) ССНМ го поздравил бесплатниот пристап до документи од Катастарот и од Централниот регистар. <http://meta.mk/ssnm-go-pozdravi-besplatniot-pristap-do-dokumenti-od-karastarot-i-od-tsentralniot-registar/>

²⁴ Мета.мк. (13.09.2017) За да добијат бесплатни документи, новинарите треба да објаснат зошто ги бараат. <http://meta.mk/za-besplatni-dokumenti-od-tsentralen-registar-novinarite-treba-da-objasnat-zoshto-gi-baraat/>

доставиле писмо, кое е обврзно при барањето бесплатен пристап. Дополнително, не е назначено кој е овластеното лице или функција кој има надлежност да одбие барање за бесплатен пристап до информациите од двете институции и во кои услови може такво барање да биде одбиено од страна на институцијата - имател на информации од јавен карактер.

Во периодот на известување Владата не најави измена и дополнување на Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер, што во изминатиот период повеќе пати беше побарано од различни граѓански организации и медиумски работници.

4. Клевета

Целосно
неисполето

Документот за реформски приоритети во поглед на реформите во областа на медиумите во четвртата област - клевета - предвидува „намалување на бројот случаи на клевета што стигнуваат во судовите, што треба да се постигне преку: ревидирање на законодавството за да се отстранат случаите од типот „чест“, „достоинство“ и „навреда“, што се поведуваат во согласност со законската дефиниција на навреда, а се надвор од опфатот на навреда во смисла на член 10 од ЕКЧП; ревидирање на процедуралните правила за исклучување на мали случаи, а наместо тоа зголемување на примената на посредување при решавање на истите; поддршка и промоција на поголемо користење на саморегулацијата како алтернатива за судско постапување; гарантирање и спроведување, на политичко ниво, на практикувањето соодветно самоограничување од политичарите и од јавните функционери за да не се поведува постапка за клевета, во согласност со принципите на ЕСЧП“.

Според последниот извештај на Прибе од 2017 г.²⁵, кој се надоврзува на извештајот од 2015 г.²⁶, нотирано е намалувањето на судски случаи за клевета и за овој дел од реформскиот пакет се наведува дека не се третира како област која најмногу загрижува. Сепак, според истражувањата и анализите на Здружението на новинарите на Македонија (ЗНМ), сè уште постојат околу триесетина активни судски случаи за клевета и за навреда. Иако оваа бројка, споредена со предходните години, значи драстично намалување на оваа негативна појава, останува да се решат уште неколку негативни трендови. Имено, судот прави разлика помеѓу медиумските работници кои доаѓаат од традиционалните медиуми и тие што се во интернет-медиумите. Таа разлика доаѓа од измените на Законот за медиуми од 2014 г.²⁷, каде од член 2, точка 1 и 4 е избришан зборот „електронски публикации“. Судиите во своите образложенија нотираат дека интернет-медиумите „не се средства за јавно информирање“, а со тоа и не се легитимирани да бидат одговорни за нанесена штета преку објава на интернет-портал. Но, затоа, пак, новинарите од интернет-медиуми кои се тужени за клевета и за навреда, наместо законскиот принцип за наплата на оштета од медиум по принципот новинар – уредник - медиумски сопственик: 2.000 евра -10.000 евра -15.000 евра, сега добиваат барања за отштета без лимит во износите.

Дополнително, во оваа област е неопходно да се инсистира на хармонизација на судските одлуки со практиката на Европскиот суд за човекови права во Стразбур.

²⁵ Senior expert group. (14.09.2017.) The former Yugoslav Republic of Macedonia: Assessment and recommendations of the Senior Experts' Group on systemic Rule of Law issues 2017.

https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/2017.09.14_seg_report_on_systemic_rol_issues_for_publication.pdf
стр.24, пасус 122

²⁶ Европска комисија, ГД Добрососедска политика и преговори за проширување.

Итни реформски приоритети за поранешната југословенска Република Македонија (Јуни 2015)

https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/urgent_reform_priorities_mk.pdf

²⁷МИОА. Закон за изменување и дополнување на законот за медиуми. Објавен во Службен весник број: 13/2014. http://mioa.gov.mk/files/pdf/dokumenti/zakoni/Zakon_za_izmenuvanje_i_dopolnuvanje_na_zakoni_t_za_mediumi_13-2014.pdf

Користена литература

- Przino Agreement – Agreement in Skopje to overcome political crisis, 2 June 2015, Skopje.
- Итни реформски приоритети за Република Македонија, Европска комисија, ГД Добрососедска политика и преговори за проширување, јуни 2015 г.
- Програма за работа на Владата на РМ 2017- 2020 г.
- План „3-6-9“ на Владата на РМ, 2017-2018 г.
- Recommendations of the Senior Experts' Group on systemic Rule of Law issues relating to the communications interception revealed in spring 2015.
- Assessment and recommendations of the Senior Experts' Group on systemic Rule of Law issues, 2017.